

НАДІЯ ГОРБАЧ

канд. філол. наук, ст. викладач кафедри
філології та методики початкового навчання
Східноєвропейського національного
університету ім. Лесі Українки
м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУТУВАННЯ ЛІТНЬОГО КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ ПІДЛЯШШЯ

Анотація

Стаття описує особливості функціонування на Підляшші календарно-обрядового фольклору літнього циклу у його зіставленні із пісенністю теренової України. Серед груп пісень, що аналізуються – петрівчані, купальські та жнивні пісні.

Ключові слова: Підляшшя, календарно-обрядова пісенність, побутування, фольклор, петрівки, купальські пісні, жнивні пісні.

Summary

The article describes peculiarities of functioning on the territory of Pydlyasshsa the calendar-ritual folklore of summer cycle and its comparison with songs of mainland Ukraine. Among groups of songs analyzing in article are petrivsky, kupalsky and harvesting songs.

Key words: Pydlyasshsa, calendar-ritual folklore, current, folklore, petrivsky, kupalsky, harvesting songs.

Календарно-обрядова пісенність Підляшшя – це той пласт фольклору, що якнайповніше зберігся та становить чи не найкращий матеріал для етноідентифікації фольклору підляського регіону в цілому. Попри те, що пісенність літнього календарно-обрядового циклу на Підляшші збереглася не так повно, як весняна, вона теж становить певну цінність у цьому плані. Спробуємо проаналізувати тематичні групи літнього календарного циклу та з'ясувати особливості його побутування.

У регіоні зовсім відсутній пласт русальної звичаєвості, що наводить на думку про неактуальність аграрно-хліборобських мотивів на теренах краю. Адже русальні пісні, маючи на меті задобрити русалок і будучи тісно пов'язаними із культом предків, основною метою мали все ж таки здійснення впливу на майбутній урожай.

Комплекс літньої календарно-обрядової пісенності на теренах Підляшшя репрезентований петрівчаними, купальськими та жнивними піснями. Останні, як і в цілому на західній частині Полісся, збережені чи не найкраще. Що ж до перших двох – петрівок та купальських – то вони, по-перше, не відзначаються великою чисельністю, а по-друге, розвиваючи одну й ту саму тематику (шлюбну), бачаться у тісному взаємозв'язку. Обрядовий контекст та часові рамки виконання – ще раз тому підтвердження.

На тематичну та музичну тотожність купальських та петрівчаних пісень неодноразово вказували дослідники словесного фольклору В. Давидюк та музичного – А. Іваницький. Коли, на думку А. Іваницького, серед їх виконавців, у зв'язку зі зміною календарних пріоритетів, відбулося механістичне перейменування старої дохристиянської назви на нову християнську, то В. Давидюк пояснює таку контамінацію явищем палімпсесту: святкування Купала випадало на час петрівського посту [4, с. 75; 2, с. 54]. Тим-то встановити істотну відмінність між петрівчаними та купальськими піснями з музичного боку теж досить важко, що й спонукає розглядати їх сукупно [4, с. 75].

На теренах Підляшшя у межах літнього календарного циклу побутують пісні, окреслені обома номінаціями – петрівчані та купальські. Кількість останніх, однак, значно поступається першим. Що ж до перших, то тут, окрім назви «петрівка», побутує

ще й інша – «петрівка-рогулька», а це вже вказує на зв'язок із весняною обрядовістю, котрий у петрівок не менш органічний, ніж із купальськими.

Як не дивно, але власне *петрівчані пісні*, тобто ті, що номінуються на Підляшші «петрівками», розвивають переважно одну тему – роздуми про нещасливу жіночу долю. Ця тема, така природна для українських календарно-обрядових пісень, що виконувались пізньої весни (на Західному Поліссі саме такі й зветься рогульками), натомість майже не звучить у підляських весняних рогульках.

Серед петрівчаних пісень, які ще донедавна побутували на Підляшші (записи текстів датуються початком ХХІ ст.), поширені «Ой, вербо, вербо, кудрава» (5+7), «Ой вигукну я – нехай матуля чує» (5+7), «Ой не куй, не куй, сива зозуля, вночі» (5+7), «Посію я руту межи дорогами» (6+6), «Ой вийду я на гору крутую» (6+6), «Послала мене мати в ліс каліну ламати» (7+7) та ін.

Тематика цих текстів фактично не виходить за межі оспівування гіркої жіночої долі, пов'язаної з сирітством, пошлюбленням із нелюбим чоловіком або п'яницею, тугою матері за дочкою тощо. Промовистим прикладом такого перебігу подій послужать рядки однієї з підляських петрівок:

*Одозвалася доля
Вкрай синього озьора:
– Ти, дивчино прекрасна, –
Твоя доля нещасна.
Ти будеш пустель слати –
Не будеш на юй спати.
Буде на юй нелюб спати,
І тибе проклинати [9, с. 80].*

Серед петрівчаних пісень на Підляшші трапляються й такі, що описують повернення додому з поля. Найчастіше це т. зв. сигнальні робітні пісні, які попереджали господиню про наближення робітників (женців, полільниць чи ягідниць) із поля, ниви чи лісу. Однак петрівки, що починаються словами «Ой вигукну я – нехай матуля чує» і подібні, як правило, основною метою мають не пришвидшення приготування вечері (на що можуть вказувати наступні фрази типу «нехай для мене вечероньку готує»), а констатацію факту, що рідна дочка не може прийти до матері на вечерю, бо вона «в чужій стороньці»:

*– Ой готовая вечеронька, готова,
Ой нема мого дитя вдома.
Десь моє дитя на чужой сторонци –
Ліє сльозоньки, як роса з березоньки [9, с. 85].*

На перший погляд, ініціальні та фінальні рядки таких пісень не зовсім вписуються в один текст, однак якщо зважити, що в період Петрового посту робота в полі тривала без упину, а підляські петрівчані пісні, як свідчать попередні зразки, часто мали тужливі мотиви, то така контамінація видається не зовсім уже й випадковою. На думку В. Давидюка, «чистих» петрівок узагалі не буває, адже на час їх виконання випадало чимало господарських занять, основні з яких – полоття проса, льону, городини, збирання чорниць, а в погоже літо – ще й початок жнивування. Саме там і лунали пісні, які тепер найчастіше іменуються «петрівками» [3, с. 41].

Тематично інший пласт петрівчаних пісень на Підляшші становлять тексти, означені інформаторами як «петрівки-рогульки». Серед таких, зокрема, «Бренели рекі, бренели» (5+3), «Кладите кладки вирбови, вирбови» (5+6), «Ой, Боже, Боже, ни хочеться робити» (5+7), «Ой, Боже, Боже, коли той вечір буде?» (5+7), «Ой зийшло, зийшло три місяці

ясних» (6+6), «Чом же ж ти, Нечипур, зрання не женився» (6+6), «Ой хто ж там по саду ходив?» (6+6), «Понад ричкою, понад бистрою, там дивчина ходила» (5+5+7) тощо.

За винятком кількох текстів, усі вони стосуються шлюбної тематики. Саме це й стало, вочевидь, першою причиною номінативної контамінації між піснями весняного та літнього календарних циклів. Зрозуміло, що чіткої межі завершення виконання весняних пісень і початку для літньої календарної поезії колись не було. Тематика ж деяких підляських рогульок та петрівок абсолютно ідентична, більше того – трапляються тексти, котрі в одних населених пунктах побутують як рогульки чи веснянки-рогульки, тоді як у інших виконуються в Петрівку і зветься вже петрівками-рогульками. Іноді одна і та ж пісня в одному селі могла виконуватися і навесні, і влітку. До таких текстів, зокрема, належить доволі поширена на Підляшші пісня «Кладіте кладки вирбови, вирбови», яку тут виконують навесні в населених пунктах Койли, Чижі, Тиневичі Великі, Орішково, Янівка, Даші, Ріпчиці, Микуличі, а в останньому з сіл вона znana ще й як петрівка-рогулька. Зазначимо, що у с. Микуличі це не єдиний пісенний текст, котрий дублюється у весняному та літньому календарних циклах з дещо зміненою та пристосованою до часу виконання назвою. Подібно до нього у населеному пункті побутують і пісні «Бренели рекі, бренели», «Ой зийшло, зийшло три місяці ясных», «Чом же ж ти, Нечипур, зрання не женився», «Ой хто ж там по саду ходив?» тощо. Прикметно, що у Микуличах тексти весняних рогульок перемандрували до літнього календарного репертуару майже без змін у ритмомелодиці – найпоширенішим їх розміром є 6+6. Виконання в Петрівку пісень із назвою «рогулька» відоме і жителям сіл Ріпчиці та Вілька Нурецька. Однак не всі тексти веснянок-рогульок окреслюються підляськими інформаторами і як петрівки-рогульки.

На думку В. Давидюка, календарні пісні зі шлюбними мотивами досить часто виступають не на властивому для них місці. Особливо це стосується деяких веснянок та петрівок – пісень шлюбного змісту, в яких бажане видається за дійсне. Колись їх починали співати на Великдень і закінчували після Купала. Тому така контамінація, на думку дослідника, цілком закономірна [1, с. 171].

Однак будучи настільки схожими з весняними, літні рогульки зовсім не мусили б містити точної номінативної вказівки на зв'язок із Петрівкою («петрівки-рогульки»), адже і так зрозуміло, що вони – продовження весняної календарно-обрядової традиції. Та достатньо проаналізувати кожен із текстів петрівчаних рогульок (а їх на Підляшші збереглося не так уже й багато), як виокремлення таких пісень видається не таким вже й безпідставним. На відміну від рогульок, що виконувались навесні, літні, хоча й так само розкривають шлюбну тематику, майже завжди конкретніші в цьому плані і містять мотив остаточного формування шлюбних пар та підготовки до весілля:

*Продай, Ясьоньку, коники до роботи,
Купи Касюлі до сукенки фальботи [9, с. 45].*

.....
*Молодий Степанко, он найбуольш дав:
Он собі Олю сподобав [9, с. 153].*

.....
*А ти, Гандзюля, тут зостань, тут зостань,
Прийде Колюня – ручку дай, ручку дай [9, с. 156].*

.....
*Перший місяць ясный – то Колюня красний,
Перша зірка ясна – то Веруря красна.
Другий місяць ясный – то Іванко красний,
Друга зірка ясна – то Гандзюля красна.
Третій місяць ясный – то Василько красний,*

Третя зірка ясна – то Олюня красна [9, с. 154].

Таким чином, будучи тематично схожими з весняними піснями, підляські рогульки, які виконувались у Петрівку, ближчі до пісень купальських. Коментар того, чому такі пісні виконувались не лише навесні, а й влітку, дає З. Марчук. На думку дослідниці, рогульки, що співалися від Великодня до Зелених свят, репрезентують ще не визначені шлюбні наміри, адже молодь у цей час тільки приглядається одне до одного. Оприлюднення ж заручених пар звучить уже в купальських піснях [7, с. 134].

Щодо ритмоскладової будови петрівчаних пісень Підляшшя, то тут, на відміну від тематичної диференціації власне петрівок і петрівок-рогульок, картина більш однорідна. На теренах регіону більшість петрівчаних пісень побутують із розміром 5+7 та іноді, значно рідше, 6+6.

Купальська обрядова пісенність на Підляшші збережена дуже слабо – інформатори все частіше пригадують лише окремі уривки текстів, а часом навіть зазначають, що в пам'яті вже стерлася їхня жанрово-видова атрибуція: чи то купальська пісня, чи балада, чи ще якась інша. У багатьох селах про виконання власне купальських пісень і зовсім не чули. Натомість самі обрядодії збереглися в регіоні значно краще і повніше. Можливо, причиною тому – побутування схожих звичаїв та обрядів у поляків. Відомо, що у Польщі обряди напередодні св. Яна називалися «собуткою», відзначалися багатством та різноманітністю і мали магичний характер [6, с. 175].

Не останню роль у плані збереження залишків купальських обрядодій на Підляшші відіграє і діяльність різного роду творчих колективів, регулярне проведення масових заходів, приурочених до цього свята, в тому числі й «імпортованих» із України, головню з Рівного. Такі імпрези, зберігаючи та культивуєючи народну звичаєвість з одного боку, з іншого – завдають непоправної шкоди автентичним елементам купальського обряду, адже будучи одним із найвидовищніших серед календарної звичаєвості, свято Купала легко та швидко піддається модернізації, впливам клубної творчості та іншим осучасненням як одна з найекзотичніших розваг.

Невелика кількість купальських пісень при збереженні самого обряду, на нашу думку, зовсім не свідчить про неавтохтонність таких текстів на теренах Підляшшя. Підтвердженням цьому – записи, датовані ХІХ ст. Інформацію про побутування купальських пісень у регіоні черпаємо з матеріалів Й. Ярошевича, К. Вуйціцького, Л. Голембйовського, О. Кольберга. І хоч пісенні тексти – одне з найдостовірніших джерел вивчення самої обрядової традиції, на думку деяких дослідників, на чужій території вони приживаються набагато легше, ніж сам обряд [2, с. 46]. Тому-то добре збережена традиція святкування Купала на Підляшші свідчить на користь автентичності тих поодиноких пісенних зразків, що там побутують. До того ж часто-густо пісні з власне купальськими мотивами виокремити зовсім не просто – на заваді стоїть їх генетичний зв'язок із колядками, юрїївськими, троїцькими, русальними, весільними поховальними обрядами, хороводами, ігровими та баладними піснями, необрядовою лірикою [2, с. 54].

Серед пісень, котрі підляські інформатори іменують купальськими, опубліковано всього кілька текстів – «Вітьор в бору шугає» (6+6), «Летів соколік через три ліси» (5+5), «Надворі дощик, а в сінях слізька» (5+5), «Ой думала я, передумала я» (5+6), «Молодая молодицьо» (4+4), «Малая ночка купалночка» (5+5). Щоправда, два останні відзначаються варіативністю і трапляються значно частіше, ніж решта пісень. Відомі вони і з фольклорних записів ХІХ та ХХ ст., що вказує на неперервну традицію їх побутування на теренах регіону. Інші ж пісні текстуально не завжди пов'язані із реаліями купальського свята, однак побутують як купальські, адже схожі з ними своїми основними мотивами.

Тематика підляських купальських пісень, як і на тереновій Україні, не виходить за межі підбору пари, ворожіння, пускання вінків на воду, очікування милого – одним словом, усього, що стосується шлюбу. Часто такі пісні мають жартівливий, драстичний зміст. Так, один із найвідоміших купальських текстів, записаний у Кліщелях, репрезентує протистояння гуртів дівчат та парубків:

*Малая ночка купалночка,
Наши молодці не виспалися,
За волами ідут хліпаючи,
Сльозами очи отираючи.
Велікая ночка купалночка,
Наши дівонькі виспалися,
За волами ідут співаючи,
Свої хустонькі вишиваючи* [8, с. 262].

Схожий текст знаходимо і в записах Й. Ярошевича. Дослідник вказує і ареал його побутування – околиці Кліщель [11, с. 88] – тобто пісня виконується в цій місцевості уже понад століття.

З'ясовуючи особливості купальських обрядодій на Підляшші, Й. Ярошевич подає доволі цікаву та неоднозначну інформацію про святкування Купала в околицях тих же Кліщель. Привертає увагу ігрова пісня, головна дійова особа якої, хоч як це не дивно, зветься Рогулькою. Дослідник описує усе це дійство таким чином: «Нині коло Кліщель Купалниці відбуваються так: жінки та дівчата збираються на визначеному місці, беруться за руки і утворюють коло, що називається «город», одна з них стає в середину, її й називають Рогулька. Так вони співають різних пісень, серед яких лише окремі мають назву купальниць» [11, с. 87].

Далі Й. Ярошевич наводить приклад однієї з таких пісень, котра супроводжується імітативними діями:

*Ой, моя мила Рогулько,
Встань барзо раненько –
Пуйди, пуйди по воду раненько,
Умий, умий біле личенько* [11, с. 87].

Пісня з мотивом, аналогічним ігровим пісням «Подоляночка» та «Ягілонька», безперечно, належить до весняного ігрового фольклору, однак ще раз підтверджує той факт, що на Підляшші в рамках купальського обрядової пісенності могли виконуватись будь-які тексти, у яких є згадка про шлюб чи приготування до нього. Наступні ж рядки тексту, у яких Рогулька має гарно вбратися, зачесати русу косу та піти в танок (абсолютно так само, як і Ягілка), а також те, що Рогулькою почергово ставали всі учасниці гри, свідчить, що пісня імітує підготовку до близького шлюбу, якого після Купала очікують всі дівчата.

Наступну за часом виконання групу календарно-обрядової поезії літнього циклу складають **жниварські пісні**. Щодо їх належності чи неналежності до обрядової практики можна сперечатися – деякі з сучасних фольклористів-дослідників (В. Давидюк, О. Білик) вважають їх позаобрядовими, окреслюючи поруч із косарськими, ягідними, полільницькими піснями як робітні пісні (тобто ті, що виконувалися під час процесу праці і своїм ритмом сприяли роботі). В. Давидюк, зокрема, стверджує, що у жниварських піснях, головню обжинкових, можна помітити лише поодинокі відображення обрядових дійств. Решта ж пісень, які виконувалися під час жнив, на думку дослідника, радше описують процес хліборобської праці, ніж її обрядовий бік [1, с. 215]. Попри те, що з аргументами дослідника важко не погодитися, поки більша частина фольклористів ще не зжилася з цією думкою, щоб не наражатися на властиві в таких

випадках закиди про недбалість та недогляд, розглянемо у контексті календарно-обрядової поезії і ці пісні.

Як відомо, процес жнивування у всіх регіонах України складався з трьох структурних компонентів, що первісно становили окремі обрядодії з властивою для них пісенністю. Підляський край – у тому не виняток. Однак на сьогодні серед підляських жнивварських пісень практично не можна віднайти тих, що виконувались на початку жнив (зажинкові). Їх відсутність вказує на те, що вони або повністю втрачені, або ж у цьому регіоні (подібно як і на теренах Західного Полісся) не мали загальнопоширеного та обов'язкового побутування. Відсутність зажинкових пісень не лише у збірниках останніх років, а й у виданнях кінця XIX – початку XX ст. більше схиляє до останньої з двох гіпотез. Чи не єдиним текстом, що співвідноситься з початком жнив на Підляшші, є пісня «Ото наша веселька», та й та відома лише з записів О. Кольберга і Л. Голембйовського.

На відміну від зажинкових обрядодій, сам процес жнивування та його завершальний етап (обжинки) у підляських піснях знайшли яскраве відображення. На теренах Підляшшя активністю побутування характеризуються такі пісенні зразки: «Вилітай, перепілко», «Ой жнися, жнися, мій загонець широкий», «Ой до лісу, челядонько, до лісу» («Ой до кінця, челядонько, до кінця», «Ой до луга, челядонько, до луга», «Ой до стінки, челядонько, до стінки»), «Наша пані домує», «Ой галює постатниця, галює», «Ой не видно челядоньки, не видно», «Ой чия то волока, довга і широка», «Не гнівайся, стодола», «Ой нажала я копоньку вже десять», «За ляс, слонце, за ляс», «Ой, паноньку наш», «На постати добре стати», «Уже сонце, уже сонце за ходжає» тощо.

Тематика, своєрідність форми та географія побутування цих пісенних текстів на Підляшші характеризується різноманітністю та неоднорідністю. Так, пісня «Вилітай, вилітай, перепілко» із розміром 5+5, яка в різних місцевостях може виконуватись і як жнивна, і як обжинкова, побутує у селах Добривода, Орішково, Полічна на півночі Підляшшя та в околицях Білої Підляської (Південне Підляшшя).

На теренах Північного Підляшшя активно побутують тексти із закликом до праці на ниві «Ой жнися, жнися, мій загонець широкий» (с. Добривода), «Ой жнися, жнися, мій загончик вузькій» (с. Гределі), «Ой жнися, жнися, загонцю мой узенькій» (с. Мокре), «Ой жнися, жнися, загонцю муй узенький» (с. Малинники) із розміром 5+4+3.

Описує процес праці та заохочення до чим швидшого її завершення пісня, що починається словами:

*Ой до лісу, челядонько, до лісу,
То поїдемо додомоньку завч^есу.
Ой до кінця, челядонько, до кінця,
То поїдемо додомоньку за сонця [5, с. 48].*

На Підляшші цей текст побутує у декількох варіантах, серед яких – окрім цитованого із с. Данці, – «Ой до стінки, челядонько, до стінки» (с. Ганна), «Ой до кінця, челядонько, до кінця», «Ой до луга, челядонько, до луга» (с. Чепутка). Ритмомелодіку тексту визначає переважно 11- складовий рядок, що витворюється розміром 4+4+3.

Поширеною у регіоні є пісня «Наша пані домує, нам вечеру готує». На відміну від попередніх, її будова 4+3. У селах Докудово та Матяшівка на Південному Підляшші відома пісня драстично-еротичного характеру, що починається словами «Ой галює постатниця, галює». Попри своєрідність змісту, вона, як і більшість пісенних текстів, що описують процес праці, має розмір 4+4+3.

Такою ж ритмоскладовою будовою характеризується і текст пісні, яку виконували у с. Чепутка (теж Південне Підляшшя), «Ой не видно челядоньки, не видно, Розійшлася челядонька, як бидло». У тому ж населеному пункті І. Ігнатюк зафіксував жнивну пісню

«Кулько на неби зорочок, зорочок, Тулько нажелі копочок, копочок», 13-складовий рядок якої членується розміром 5+3+3.

Опис процесу жнивварської праці репрезентують наступні зразки підляського фольклору: «Ой у гору^одці красни молодці ячмінь жнут», 5+5+3, (с. Кругле), «Ой нажала я копонькув вже десять, Жеби нам хлі^оба старчило на мі^осяць», 5+3+3, (с. Докудово).

Частотністю побутування на Підляшші характеризуються пісні, що відображають реалії часів кріпаччини. Основною темою таких – загадування женцям непосильної праці з боку панів та нарікання селян на свою важку участь. Серед таких текстів, зокрема, пісні «За ляс, слонце, за ляс», 6+6, (с. Докудово), «Ой паноньку наш, додомоньку час», 5+5, (с. Докудово), «На постати добре стати», 4+4+3, (с. Матяшівка), «Уже сонце, уже сонце заходжає», 4+4, (с. Чепутка), «Коло двору новенького», 4+4, (с. Бокинка Панська) тощо.

Прикметно, що під час жнив на Підляшші могли виконуватися й необрядові пісенні тексти, тематика котрих чудово вписувалася у контекст жнивних пісень, мотивами яких поруч із описами процесу жнивування та закличками до швидкого виконання роботи, досить часто виступали і шлюбно-еротичні. Виконувалися під час жнив і ліричні пісні та балади різноманітної тематики, що лише деколи хоч якось стосувалася жнивварської праці чи косовиці. Свого часу на присутність у репертуарі жнивних пісень таких, що характеризувалися протяжністю і сумними мотивами, вказував у своїх щоденникових записах Рох Сікорський [12, с. 31].

Серед пісень, які можна вважати жнивними тільки функціонально, на Підляшші побутують «Ой, ратаю, ратаю, чом так рано в поле йдеш», 4+3, (с. Добривода), «Зажурилася бідная удівонька», 5+3+4, (с. Койли, Добривода), «Журилася Катерина, що й не скошена долина», 4+4, (с. Тиневичі Великі), «Косарики сено косят», 4+4 (с. Кожино), «Бел молодець сено косить, бедна вдова есті носить», 4+4, (с. Новіни), «Ой високо, високо», 4+3, (с. Гуринів Груд, Добривода), «Попереду женці жнуть», 4+3, (с. Вілька Нурецька) та ін.

Пісенний репертуар, приурочений до заключного етапу процесу жнивування, на теренах Підляшші репрезентований текстами, лейтмотивом яких виступає змалювання завершення польових робіт, що асоціювалося із внесенням житнього вінка до господи, завиванням «перепелиці» та частуванням женців.

Один із найпоширеніших у регіоні текстів «Вилітай, вилітай, перепілко» описує фінальне дійство жнивварської праці, однак міг виконуватися і протягом самої роботи в полі. Побутування серед поляків схожої пісні наводить на думку про культурні взаємовпливи між українською та польською фольклорними традиціями в цьому регіоні. Для прикладу порівняємо два тексти – польський та український:

<i>Żegnam, żegnam, przypiorechko,</i>	<i>Вилітай, вилітай, перепілко,</i>
<i>Juz nie przyduet w te polecko,</i>	<i>Бо вже в нас жита тільки.</i>
<i>Plon niesiem, plon</i>	<i>Як не маш, як не маш вилітати,</i>
<i>Do naszego pana w dom</i> [6, с. 181].	<i>То будеш зимувати</i> [10, с. 377].

Трапляється у піснях і приклад симбіозу польської «przypiolku» та української «бороди»:

*Вже ми житечко дожалі, дожалі,
Перерпелицю злапалі, злапалі.
Вже ми бороду пололі, пололі,
Жеб ми булі здорови, здорови* [5, с. 49].

Окрім цих, згадки про ритуальний сніп, залишений у полі на майбутній врожай, містять і інші підляські обжинкові пісні. Так, у текстах досить часто співається: «Вже ми житечко дожалі, дожалі, перепелицю злапалі, злапалі», «Пошли девонські в ліс калиноньку ламати, я молоденька перепілоньку вбирати» тощо.

Відображення обрядодій з останнім невижатим колоссям на ниві втілюється у піснях «Ой дожалі житко, дожалі, дожалі, І тут верею зв'язалі, зв'язалі», 6+6, (с. Докудово), «Пошлі девонькі в ліс каліноньку ламати, Я молоденька, перепілоньку вбирати», 5+5+3, (с. Вілька Нурецька).

До обжинкових належать пісенні тексти, ініціальні рядки яких вказують на завершення роботи в полі: «Вижалі житечко, будяки, будяки, Тепер ми будьом певняки, певняки», 6+6, (с. Чепутка); «Уже тепер у нас, тату, обжинки, Не жілуйте меду й вина, й горілки», 6+5, (с. Жуково).

Трапляються серед обжинкових тексти драстичного характеру – «Дожалі жито, вигналі зайця, В нашого пана хороши яйця», 5+5, (с. Павли); «Там на облозі скакалі жаби, Дожалі житко старії баби», 5+5, (с. Орішково).

В цілому ж репертуар жнивних пісень, що побутують на Підляшші, мало чим відрізняється від загальноукраїнського. Єдиною регіональною особливістю жнивварської пісенності виступає хіба згадка у деяких текстах обряду завивання перепелиці, що вказує на контамінацію двох сусідніх фольклорних традицій – української та польської. Типове для Підляшшя й виконання жнивних та обжинкових пісень, тоді як зажинкові на теренах краю відсутні зовсім. Вважати таке явище ще однією зі специфічних ознак літньої календарної звичаєвості регіону, однак, достатніх підстав немає, адже на території сусіднього Західного Полісся картина фактично не відрізняється.

Резюмуючи вищесказане, зазначимо, що пісенність літнього календарного циклу, а зокрема петрівчані та купальські пісні, на теренах Підляшшя має досить тісний зв'язок із весняною звичаєвістю. Як і в інших етнографічних регіонах України, ці два обрядові цикли, будучи близькими в часі, об'єднуються та взаємодоповнюються тематикою – шлюбні мотиви, такі яскраві у весняних піснях, знаходять органічне продовження в текстах літнього циклу. Однак тут, на відміну від теренової України, явище міжжанрової дифузії набагато відчутніше. Причиною тому може бути гірша збереженість пісенності літнього обрядового циклу або важливість шлюбної тематики для календарної звичаєвості регіону взагалі.

Список використаних джерел:

1. Давидюк В. Ф. *Вибрані лекції з українського фольклору (в авторському дискурсі)* / В. Ф. Давидюк. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 456 с.
2. Давидюк В. Ф. «Купала, Купала, де ти літовала?» / В. Ф. Давидюк // *Поліська дома. Вип. III: Літо* / [зібрав, упорядк. і прокомент. В. Давидюк]. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. – С. 45–104.
3. Давидюк В. Ф. *Петрівочка-щедрівочка й петрівочка-русалничка* / В. Ф. Давидюк // *Поліська дома. Вип. III: Літо* / [зібрав, упорядк. і прокомент. В. Давидюк]. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. – С. 40–42.
4. Іваницький А. І. *Український музичний фольклор* / А. І. Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
5. Ігнатюк І. *Сіножаття, жнива та обжинки на Південному Підляшші* / І. Ігнатюк // *Над Бугом і Нарвою*. – 2001. – № 5–6. – С. 48–50.
6. *Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. Конец XIX – начало XX вв. Летне-осенние праздники* / [под ред. С. А. Токарева, И. Н. Гроздовой, Ю. В. Ивановой, В. К. Соколовой]. – М.: «Наука», 1978. – 296 с.
7. Марчук З. В. *Генеалогія українського весілля* / З. В. Марчук. – Луцьк: Інститут культурної антропології, 2005. – 284 с.
8. Рижик Є. *Календарні обряди українців Холмицини і Підляшшя* / Є. Рижик // *Холмицина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження*. – К.: Родовід, 1997. – С. 251–270.
9. *Співаюче Підляшшя* / [українські народні пісні Північного Підляшшя у записах О. Савчук]. – Більськ: Союз українців Підляшшя, 2006. – 215 с.
10. *Холмицина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження* / [Борисенко В., Вишневська Г., Гаврилюк Ю. та ін.]. – К.: Родовід, 1997. – 384 с.
11. Jaroszewicz J. *Wiedomośc o kupalnicach na Podlasiu* / J. Jaroszewicz // *Ruś Podlaska. Podlasie w opisach romantyków* / [wybory dokonał Jerzy Hawryluk]. – Bielsk Podlaski, 1995. – S. 85–95.
12. Sikorski Roch. *Podlasie – Bielsk – ludnośc jej zwyczajje* / Roch Sikorski // *Ruś Podlaska. Podlasie w opisach romantyków* / [wybory dokonał Jerzy Hawryluk]. – Bielsk Podlaski, 1995. – S. 25–33.